

זעוממקו של מקרא

דברי עומק
בפרשת השבוע ובמועדים

בלק
התשפ"ה

לעומקו של מקרא פר' בלק

בָּלָק

וַיֵּרָא בָּלָק בֶּן-צְפּוֹר אֶת פֶּלֶאֱשֶׁר-
עֲשֵׂה יִשְׂרָאֵל לְאַמְרֵי (כב,ב)

וַיֵּגֶר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מֵאָד כִּי רַב-
הָיָה וַיִּקְחַן מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
(כב,ג)

וּבָלָק בֶּן-צְפּוֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בָּעֵת
הַהִוא (כב,ד)

יֵשׁ לַעֲיִין, מדוע פתח בבלק, וַיֵּרָא
בָּלָק, ומיד עבר למואב, וַיֵּגֶר מוֹאָב,
ושבו חזר לבלק באומרו וּבָלָק בֶּן-
צְפּוֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בָּעֵת הַהִוא וגו',
ומדוע יחלקם לג' פסוקים נפרדים.

ולעומקו של מקרא, יש לומר, שבא
הכתוב ליתן טעם מדוע יפחד מואב.
שהרי ידוע לכל, כי ציווה ה' את עמו
לבלי יתגר מלחמה במואב, ולכאורה
לא היה לו לפחד.

אלא שהקב"ה סובב בהשגחתו שְׂבָעַת
ההיא, כשבא ישראל לעבור דרך
ארצם, בעת ההיא יהיה בלק מלך
למואב, ובלק הרי אינו ממואב, אלא

ממדין. ועל בלק שבא ממדין למלוך
עליהם, לא חל הציווי של "אל
תתגר". לכן וַיֵּגֶר מוֹאָב.
ואשר על כן, הדגישה התורה ובלק בן
צפור מלך למואב בעת ההיא (כב,ד).

או פֶּלֶאֱשֶׁר לְדָרְדֹר זֶה: שהמלך נקרא על
שם הממלכה והממלכה על שם המלך.
ומשנהיה בלק מלך על מואב, למרות
שהוא ממדין, נקרא בלק על שם
ממלכת מואב. וכשאומר הכתוב וַיֵּגֶר
מוֹאָב, וַיִּקְחַן מוֹאָב, כוונתו לבלק,
וכנ"ל, שעליו לא חל הציווי אל תתגר
בם מלחמה. ומכיון שהמלך חושש,
תחשוש כל הממלכה כולה. לכן נאמר
וַיֵּגֶר מוֹאָב.

ועל דרך הצח יֵאמֶר בלשון נופל
על לשון:

וַיֵּגֶר מואב למרות הציווי וְאַל-תִּתְגַּר
כי גַּר בלק בעת ההיא במואב ולמלוך
בְּגֵר, כדי שיוכל ישראל לקרוא עליו
תִּגַּר ומן הארץ לְמַגְרוֹ כנחל הַנִּגְרָה,
וכאשר רצה לְמַגֵּר כן נִתְמַגֵּר, פֶּלֶאֱשֶׁר
הַשּׁוֹר אשר גִּירָה יָגֵר.

לעומקו של מקרא פר' בלק

**עֲוֹנוֹת חָרָב לְמַעַן תִּדְעוּ (שְׁדִין)
שְׁדִין.**

וירמוז בזה על סופו של בלק וכן על
סופו של בלעם בן בעור שסופם
ליהרג בחרב.

ובשימת לב, יש בפסוק קריא וכתיב.
כתיב **שְׁדִין** וקריא **שְׁדִין**. לְמַעַן תִּדְעוּ
שְׁדִין. קריא **שְׁדִין** וכתיב **שְׁדִין** וכוונתו
שיש דין ויש דין. וכרש"י שם [על
פי התנחומא] **ד"ה כי חמה**: שאתם
מגדילים עון המביא לידי חרב. **לְמַעַן
תדעו**. ותבינו סוד הפורענות הבא על
הרשעים ויש אם למסורת "**שְׁדִין**"
כתיב כמו שיש דין בעולם, ו"שְׁדִין"
קרי, כמו (שופטים ה) עד שְׁקַמְתִּי
דְבוֹרָה שְׁקַמְתִּי אִם בְּיִשְׂרָאֵל. וכוונתו:
שְׁקַמְתִּי. הכי נמי אל תקרי שְׁדִין אלא
שְׁדִין. **שיש דין ויש דין**.

שנאמר וְאַתָּה מִלְכִּי מִדָּן הָרְגוּ עַל-
חַלְלֵיכֶם וגו' וְאַתָּה בִּלְעָם בֶּן-בְּעֹר הָרְגוּ
בְּחָרָב (מטות, במדבר לא, ח). וברש"י
שם שהושוו כולם בפורענות.
בפורענות של חלל חרב.

וירמוז בזה, שהתקיים בו וְאַשֶׁר
יִגְרָתִּי יָבֵא לִי [איוב ג, כה] ונידון
בְּחָרָב. וכאמרו וְיִגְרָ מוֹאָב, ממה
וְיִגְרָ, ממה שנאמר בו לבסוף גִּירוּ
לָכֶם מִפְּנֵי-חָרָב. וכאשר יָגֹר בא לו.

וְיִגְרָ מוֹאָב (כב, ג)

וְיִגְרָ פִּירֶשׁ רֶש"י לפשוטו של
מקרא, לשון מורא. כמו גִּירוּ לָכֶם
(איוב יט, כט)

ויש לעיין מה כוונתו העמוקה של
רש"י בהביאו דוקא פסוק זה, גִּירוּ
לָכֶם, מכל המקראות כולם, להעיד כי
ויגר הוא לשון מורא. והרי כמה וכמה
פסוקים שיעידו על כך, וכגון: **לֹא
תִגְרוּ מִפְּנֵי אִישׁ ופִירֶשׁ רֶש"י** שם **לֹא
תִירָאוּ**. וכגון: **כִּי פָחַד פִּחְדָתִי וַיֵּאָתְיָנִי,
וַאֲשֶׁר יִגְרָתִּי יָבֵא לִי** (איוב ג, כה) הרי
יִגְרָתִּי לשון פִּחְדָתִּי. ומדוע הביא
דווקא פסוק זה גִּירוּ לָכֶם (איוב
יט, כט).

ולעומקו של מקרא יש לומר שבהביא
רש"י דוקא פסוק זה כמו גִּירוּ לָכֶם
ללמד על וְיִגְרָ שהוא לשון מורא,
בזה גילה כוונתו העמוקה להסיר
הלבוש העליון של פשוטו של מקרא,
ולגלות פן נוסף לעומקו של מקרא.

ועל דרך שפיל לסיפיה דקרא שסוף
הפסוק שהביאו רש"י יעיד על
תחילתו: גִּירוּ לָכֶם מִפְּנֵי חָרָב כִּי חָמָה

לעומקו של מקרא פר' בלק

שהמלך ירא, מיד ויגר מואב, כל הממלכה כולה יראה. וכן ירמוז לכך טעם המירכא שבתיבה נִיָּרָא. ומירכא הוא לשון מלכות, כדפירש רש"י בבראשית מ"א, מג: אברך. כתרגומו דין אבא למלכא, רך בלשון ארמי מלך, בהשותפין (בבא בתרא ד.) לא ריכא ולא בר ריכא. ומכיון שהתיבה נִיָּרָא מוטעמת במירכא, הרי הוא כאומרו שיחד עם המלך ותירא כל הממלכה כולה.

^^^

בָּלָק בֶּן-צִפּוֹר. יש לעיין מדוע נקרא בן צפור. ועל דרך הצח והטעמים, יש לומר:

בָּלָק בטעם טיפחא, שהיא מעין הפסקה קלה, ואינה בהכרח מחוברת עם בֶּן-צִפּוֹר שלאחריו. לומר לך שלא אביו נקרא צִפּוֹר, אלא קסמיו וקִשְׁפּוֹ נקראים צִפּוֹר שהיה עובד לציפור, ומכשף בה. [כמובא בזה"ק פר' בלק דף קפ"ד-קפ"ה].

ועל כן נקרא בֶּן-צִפּוֹר שתלוי בה כבן התלוי באביו. ואשר על כן בֶּן-צִפּוֹר מוטעם באתנחתא, שרק פִּשְׁפִּיָּה הניחו את דעתו.

ובזה ינתן טעם לאומרו עֲתָה יִלְחָכּוּ הַקָּהָל אֶת-כָּל-סְבִיבֹתֵינוּ בְּלִחְךָ הַשּׁוֹר אֶת נֶרֶק הַשָּׂדֶה. וכי מחורבן ירק השדה פחדו, והלא לא פחדו אלא שמא יהרגום לפי חרב. אלא כשהזכירו חורבן השדה, העיד עליהם הכתוב [דברים, כא, א'] כִּי-יִמָּצֵא חֵלֶל בְּאֶדְמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ נָפֶל בַּשָּׂדֶה. ואם כי נאמר פסוק זה לגבי עגלה ערופה לכשיכנסו לארץ, מכל מקום על דרך הדרש מעיד עליהם הכתוב כי יִמָּצֵאוּ חללים בחרב על אדמתם אשר ה' אלקים נותן לבני ישראל וכוונתו לחרב נוקמת. ונתקיים בהם כנ"ל, על דרך של נֶאֱשָׁר גִּגְרָתִי יבא לי.

^^^

נִיָּרָא בָּלָק בֶּן-צִפּוֹר אֶת כָּל-אֲשֶׁר-עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַמְרֵי

על דרך הרמז, אֶת בטעם תביר. תביר לשון שבירה. וכה יפתר: נִיָּרָא בָּלָק בֶּן-צִפּוֹר אֶת שבירתו, שנשברה רוחו ממראה העם, ומכל אשר עשה ישראל לאמרי.

ועוד יש לומר, על דרך אל תקרי, אל תקרא נִיָּרָא אלא נִיָּרָא, ומכיון

לעומקו של מקרא פר' בלק

ופירש רש"י לפשוטו של מקרא, לא היה ראוי למלכות, מנסיכי מדין היה, וכיון שמת סיחון מינוהו עליהם לצורך שעה.

ויש ליתן טעם מדוע שינה הכתוב לכתוב **בַּעַת הַהוּא**, **הַהוּא** עם ו' במקום עם יו"ד.

ולעומקו של מקרא, יש לומר, ש**בַּעַת הַהוּא** ירמוז גם **לעת אחרת**. **עַת** צופה הדורות מראש ראה לסובב הסיבות להמליך את בלק כדי ש**ישראל יוכלו להילחם בו**, שהרי עליו לא חל הציווי שנאמר לגבי מואב "אל תתגר במ מלחמה".

ואשר על כן נכתב בַּעַת הַהוּא עם ו' כאילו נכתב **ההוא**. וירמוז להקב"ה **בַּעַת** אשר עלה **מלפניו** לסובב הסיבות לגרור את בלק למלוך על מדין, כנ"ל. וירמוז הכתוב באומרו **בַּעַת הַהוּא**, לא רק על עת היות בלק מלך. אלא גם **על כל אותן העתים** של השתלשלות ההשגחה העליזנה, מבריאת העולם דרך כל הדורות כדי להכין את מלכות בלק.

ולעומקו של מקרא יש לומר שלכן בלעם נקרא גם **בֶּן בְּעוֹר**. אמנם היה כן שם אביו, אך רמז יש כאן שהיה חי בטומאת חמור, שכן בעירא בארמית תרגום של בהמה, בין טהורה ובין טמאה. אך הכתוב יעיד עליו שנקשר לאתונו, בהמה טמאה. וכן בלשון הקדש כמובא בפר' חקת, (כח) **וְהִשְׁקִיתָ אֶת-הָעֶזְזָה וְאֶת בְּעִירָם**, ואע"פ **שלכאורה** יכול היה בלעם להשיג השגות גבוהות משאר בני עמו, נשאר הוא עם הבהמיות והחומר. וכדדרשו **עם החמור עם הדומה לחמור**, ואילו אתונו עם כל בהמיותה זכתה לכאורה לכח הדבור. כלומר בעוד הוא ירד לדרגת בהמה זכתה בהמתו לעלות ולו לרגע קט לדרגת מדבר. ועל ידי כך העידה על שפלותו.

~~~~~

בַּעַת הַהוּא

ובַּלֵּק בֶּן-בְּעוֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בַּעַת הַהוּא (כב,ג')

יש לעיין מדוע הדגיש הכתוב **בַּעַת הַהוּא**.

לעומקו של מקרא פר' בלק

בְּעֵת הַהוּא כשיצא משה רבנו לראות שלום אחיו וירא איש מצרי מכה איש עברי וכו' שע"י כך נתגלגל למדין, ולכן שכר בלק את בלעם ממדין כנגדו.

בְּעֵת הַהוּא של קורא הדורות מראש כאשר התקין כסאו של בלק למלוך על מואב להוציא מממנו את רות וממנה את דוד כהכנה לגאולה השלימה.

וירמזון אֵלֶּיךָ מִלֵּיאַ לא רק על העבר אלא גם על העתיד, עַתָּה כֹּל הָעַתִּים, עד בא הָעֵת הַהוּא הַמְקֻנָּה, עַתָּה יבוא משיח בן דוד ויגאלנו שנית ברחמיו לעיני כל חי.

^^^

דרשת

לְתַתִּי וּבִלְעָם זֶה לִבִּי

מֵאַן ה' לְתַתִּי לְהִלָּךְ עִמָּכֶם (כב, יג')

לְתַתִּי. יש לעיין מה הוא לשון תַּתִּי. ולפשוטו של מקרא פירש רש"י (שמואל ב ד, ט') לשון מִתְּנָה. לְתַתִּי- לִי בְשָׁרָה. למען תַּתִּי לוֹ שֹׁכֵר

וכל כך למה, מפני שתי סבות: הא' כדי שנוכל להילחם בו, כנ"ל, והשניה מפני רות המואביה שנשתלשלה מבלק. וכפי שפירש רש"י בפר מטות לא, ב'.

וכאומרו: בְּעֵת הַהוּא כשנתן אדם הראשון שבעים שנה לדוד המלך אשר בא מרות המואביה.

בְּעֵת הַהוּא כשנפרד לוט מאברהם, והלך לסדום שם נולדו ללוט שתי בנות ואחת מהן היא אמו של מואב.

בְּעֵת הַהוּא של מהפכת סדום ועמורה עת ניצל לוט מתוך ההפיכה, והתגלגל הדבר להולדת מואב מבתו הבכירה.

בְּעֵת הַהוּא כשירד אלימלך לשדה מואב, ולקח בנו את רות אשר דבקה בנעמי.

בְּעֵת הַהוּא כשלקח אבצן הוא בעז את רות תחת כנפיו, ומזה נתגלגלה לידת דוד.

בְּעֵת הַהוּא שראה בלעם בכוכבים כי בלק שבא ממדין ימלוך על מואב,

לעומקו של מקרא פר' בלק

אתה לך מתתי אתה לאיש אחר.
ובלעם זה לבן.

ולפשוטו של מקרא התכוון לבן
לרחל. אך לעומקו של מקרא רמז
ברמאותו ללאה.
כיצד:

בגימטריה קטנה תתי עולה לאה [9]
והתיבה מתתי עולה רחל [4]
וכאילו אומר לו טוב [מלשון עדיף]
תתי את לאה לך, מתתי לך את רחל.
שכן המספר תשע עדיף מהמספר
ארבע.

וכך הוא החשבון: תתי = 4,4,1 = 9
וכן לאה = 3,1,5 = 9
מתתי = 4,4,1 = 4 (כי עולה 13 שהן 4)
וכן רחל = 2,8,3 = 4

ועוד רמז לו לבן באומרו טוב תתי
שהקב"ה הנקרא טוב נתן לי רשות
ליתן לו את לאה במקום רחל, והוא
לשון תתי. ומכיוון שלבן זה בלעם, כן
אמר בלעם (כב, יח') אם יתן לי בלק
מלא ביתי כסף וזהב לא אוכל לעבר
את-פלי ה' אלהי לעשות קטנה או
גדולה. והתכוון בזה לומר כשם
שלא חלקתי בין רחל ולאה, בין קטנה
לגדולה ושתייהן מסרתי ליעקב, כן לא

בשורתו. כן בעניינינו מאן ה' לתתי
כאומרו מאן ה' לתת לי להלך עמכם.

ופירש אזה"ה הק' בפרשתנו שנתן לו
הקב"ה לבלעם את שכרו על אשר
אמר לו בדרך של כבוד כאשר ידבר ה'
אלי, לכן השיב לו בדרך של כבוד
שלא ילך עמהם שאינם חשובים כל
כך בשבילו. ונרמזו דבריו בדברי
בלעם באומרו מאן ה' לתתי להלך
עמכם, אך לא מאן לתת לי שכרי. וזה
נרמז באומרו: לתתי.

עוד ירמז אומרו לתתי על נפשו
הרחבה של בלעם שהתאוה לממון.
והוא כנוטריקון: לואי תתנו לי
שבאומרו לתתי התכוון לומר לואי
תתנו לי שכרי כשם שנתן לי האלקים
שכרי.

ולעומקו של מקרא יש לומר,
שלמוד הוא בלעם בלשון זאת לומר
לתתי, עוד מימי יעקב אבינו, שכן
מביא המדרש תנחומא בפרשתנו:
ובלעם זה לבן.

שכן אמר לבן ליעקב לגבי רחל
(בראשית, ויצא, כט, יט') טוב תתי

לעומקו של מקרא פר' בלק

פותחין לו. כדאמר ריש לקיש [שבת קד.] מאי דכתיב [משלי ג, לד] אִם לִלְצִים הוּא יִלְיֹץ וְלַעֲנֻנִים יִתֵּן חֵן - בא ליטמא פותחין לו, בא ליטהר מסייעין אותו. **ואמנם**, היה צריך לפתוח לו פתח ליטמא, ומדוע ימנעהו המלאך.

וייש לומר כי גלוי לפניו ית' כי יהפוך לו הקללות לברכות, ובבחינת אל ימנע טוב מיישראל, כי אם יחטא ויֵאָבֵד הרי יֵאָבֵדוּ ישראל טובה הרבה לכאורה בברכותיו. ומכל מקום הרבה שלוחים למקום, אלא שרצה המקום דוקא בשליחותו ולכן נשלח מלאך הרחמים לשטן לו, **לטובתו**, שלא יחטא ויאבד.

או כלך לדרך זו, שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, ולפי שאמרו [בתנחומא] שבלעם הוא לבן, שלח לו מלאך רחמים למנעו שלא יחטא ויאבד בשכר שנתן אכסניא ליעקב כל אותן שנים שברח מֵעֵשָׂו. וכהכרת הטוב שנתן לו שתי בנותיו, ומהן ישראל שוכן לשבטיו.

^^^

אוכל לחלק בין ברכה קטנה לברכה גדולה, כי בעל כרחי כולן מסורות ליעקב. לכן אמר: מֵאֵן ה' לְתַתִּי לְהִלָּף עִמָּכֶם.

והתיבה **לְתַתִּי** בגימטריה קטנה 3, לומר לך שתועלת הליכתי היא **מועטת יותר** אף מן הקטנה רחל שעולה 4. ובודאי מועטת יותר מלאה שעולה 9.

^^^

וַיִּתֵּיּאֲבָב מִלֶּאֱדָן יְהוֹנָה

בְּדַרְךְ לְשֹׁטֵן לוֹ [כב, כב']

פירש רש"י בדיבור המתחיל **לשטן** לו. מלאך של **רחמים** היה (במ"ר שם יג), והיה רוצה למנעו מלחטוא, שלא יחטא ויאבד.

ומבאר השפתי חכמים כאן דהוקשה לרש"י אם היה **שטן** לא היה **מלאך ה'** שהוא של **רחמים**, ומאי **שטן** דקאמר, שבא להפריע לו **שלא יחטא ויאבד**. ומכל מקום של **רחמים** היה **שבא** ברחמים לטובתו.

והוינן בה, ומה בכך אם יאבד, והלא עוכר ישראל הוא מקדמת דנא. **אלא יש לומר** שלא יתערב האדון ב"ה **בחופש הבחירה**, והרוצה ליטמא

לעומקו של מקרא פר' בלק

המלאך הרביעי והמלאך החמישי כנגד ספירות הנצח וההוד: וּתְרָא הָאֲתוֹן אֶת-מֶלֶאךָ יְהוָה וּתְלַחֵץ אֶל-הַקִּיר וּתְלַחֵץ אֶת-הַגֶּל בַּלֶּעַם אֶל-הַקִּיר וַיִּסָּף לַהֲפֹתָהּ [כב, כה'], וַיִּוָּסֶף מֶלֶאךָ-יְהוָה עֲבֹר וַיַּעֲמֵל בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר אֵין-גֶּרֶךְ לְנִטּוֹת יָמִין וּשְׂמֹאל [כב, כו'] וכבפיוט "אל מסתתר" שחובר ע"י רבי אברהם מימין, מתלמידי הרמ"ק בצפת הק': ימין ושמאל יניקת הנביאים נצח והוד מהם נמצאים. ובהיות נצח והוד מקור יניקת הנביאים [פרט למשה רבנו שהוא מתנבא באספקלריא המאירה שהיא מן התפארת] הכו מלאכי נצח והוד בבלעם לומר לו כי אל ידמה בנפשו כי נבואתו תינק מנצח והוד הקדושים, אלא ישאר בסיאובו ורק הקב"ה ינבא בו על ידי המלאך הדובר אליו. לכן נאמר שבלעם נלחץ במקום צר אֲשֶׁר אֵין-גֶּרֶךְ לְנִטּוֹת יָמִין וּשְׂמֹאל. אלא רק מה שידבר אליו המלאך [העשירי], אותו ידבר כמובא לקמן.

ובשימת לב נאמר ימין ושמאל מלא ו', לפי שהוד שהוא בשמאל הוא מסטרא דגבורה, והאות ו' היתירה תרמוזו על יד ה' המונפת על בלעם בגבורה לבלתי יקלל עם קדוש.

עשרה מלאכים כתובים

בפרשה

ובשימת לב, יבואר על דרך הסוד:

לא רק מלאך רחמים אחד כתוב בפרשה כי אם עשרה מלאכי רחמים והם כנגד עשר הספירות הקדושות: המלאך הראשון כנגד ספירת החסד: וַיִּתְנַצֵּב מֶלֶאךָ יְהוָה בְּגֶרֶךְ לְשִׁטָּן לוֹ [כב, כב'] וכפירוש רש"י לעיל: מלאך של רחמים היה (במ"ר שם יג), והיה רוצה למנעו מלחטוא, שלא יחטא ויאבד. והיינו חסד.

המלאך השני כנגד ספירת הגבורה: וּתְרָא הָאֲתוֹן אֶת-מֶלֶאךָ יְהוָה וַיִּתְנַצֵּב בְּגֶרֶךְ וַתִּרְבֵּוּ שְׁלֹפָה בְּיָדוֹ, [כב, כג'], וַתִּרְבֵּוּ שְׁלֹפָה בְּיָדוֹ הֵינּוּ גְבוּרָה.

המלאך השלישי כנגד ספירת התפארת: וַיַּעֲמֵל מֶלֶאךָ יְהוָה בְּמִשְׁעוֹל הַפְּרָמִים גֶּר מִזֶּה וּגֶר מִזֶּה [כב, כד'], והוא מיצוע בין זה לזה כספירת התפארת שהיא כמיצוע בין החסד והגבורה. או כלך לדרך זו, שהתפארת היא כנגד התורה שנאמר בה ועשו סיג לתורה [פרקי אבות א, א] וסיג היינו גדר. והיינו תפארת.

לעומקו של מקרא פר' בלק

אליו מלאך יהוה על-מֶה הפִּית אֶת-
אַתְנָדָה זֶה שְׁלוֹשׁ רִגְלִים הִגָּה אָנְכִי
יֵצְאֵתִי לְשֹׁטָן כִּי-יָרֵט הַדָּרָךְ לְנִגְדִי.
והוא **ספירת החכמה** והיא מצד
הרחמים לעומת **הבינה** שהיא מצד
הדין, ואשר על כן נאמר גם בה
הִגָּה אָנְכִי יֵצְאֵתִי לְשֹׁטָן, למונעו
מלחטוא. וכן אמר בו **שְׁלוֹשׁ רִגְלִים**
כנגד **חכמה בינה דעת**. וכדרך של
המלאכים בעבודת רצוא ושוב,
החוזרים על הראשונות הקדים בינה
לחכמה, לפי דרך הילוך רצוא ושוב,
שתחילה יפגע בבלעם במידת הדין
ואח"כ ימתקנה ברחמים.

המלאך התשיעי הוא כנגד ספירת
הדעת. וגם הוא בחוזר אל
הראשונות ב"רצוא ושוב": וַיֹּאמֶר
בְּלָעָם אֶל-מֶלֶאךָ יְהוָה חֲטָאתִי כִּי לֹא
יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה נֹצֵב לִקְרָאתִי בַּדָּרָךְ
וְגו'. הנה בלעם גלה שפלותו לפני
המלאך באומרו: **לֹא יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה**
נֹצֵב לִקְרָאתִי בַּדָּרָךְ. והרי מי שמעיד
על עצמו "וידע דעת עליון", **דעת**
המלאך לא ידע ואפילו **דעת** אתונו
לא ידע כמובא בגמרא ברכות, וכן
והוצרך להודות בשפלותו: **לֹא יָדַעְתִּי**.
ואשר על כן נשלח אליו מלאך ספירת
הדעת, עד שיודה ויאמר **כִּי לֹא יָדַעְתִּי**.

המלאך הששי כנגד ספירת היסוד:
וַתָּרָא הָאֱתוֹן אֶת-מֶלֶאךָ יְהוָה וַתַּרְבֵּץ
תַּחַת בְּלָעָם [כב, כז'] ובא המלאך
להוכיחו על שמשמש באתון כסוכנת
לתיעובו, ולכן גרם לו שאתונו תרבץ
תחתיו כמעשה תיעובו, לעין כל.
שנאמר **וַתַּרְבֵּץ תַּחַת בְּלָעָם**. הרי
שמלאך **ספירת היסוד** שהיא ספירת
הקדושה, בא **לתבוע** מבלעם את
תיעובו.

המלאך השביעי והמלאך השמיני
בפרשה הם כנגד ספירות **הבינה**
והחכמה אשר מהן משתלשלות
הספירות, וחוזרים מלאכי הספירות
ל**תחילתן** כעין עבודת המלאכים שהם
ב"רצוא ושוב". שעד עתה הם היו
בבחינת "ושוב" **מלמעלה למטה**,
ועתה הם בבחינת "רצוא" **מלמטה**
למעלה, להודיע תכלית ההשתלשלות
כמבואר לקמן:

במלאך השביעי נאמר: וַיַּגֵּל יְהוָה
אֶת-עֵינַי בְּלָעָם וַיֵּרָא אֶת-מֶלֶאךָ
יְהוָה נֹצֵב בַּדָּרָךְ וְסָרְפוֹ שְׁלָפָה בִּידֹו
[כב, לא']

והיינו **ספירת הבינה** שהיא מצד
הדין, שנאמר **וְסָרְפוֹ שְׁלָפָה בִּידֹו**,
ובמלאך **השמיני** נאמר: וַיֹּאמֶר

לעומקו של מקרא פר' בלק

לבלעם מִה-עֲשִׂיתִי לָךְ כִּי הִפְתָּנִי זֶה
שָׁלַח רָגְלִים. [כב, כח].

הנה כי כן לא נאמר כאן **מלאך ה'**,
אלא **הוי"ה בלבדו: וַיִּפְתַּח יְהוָה
אֶת-פִּי הָאֱתוֹן**. בבחינת אני ולא מלאך.
וכן על אותה הדרך נאמר: **וַיִּגַּל יְהוָה
אֶת-עֵינַי בְּלַעַם בָּרָא [אֶת-מֶלֶאךָ ה']**
[כב, לג'] והם כנגד ספירת **הכתר**, שבה
הקב"ה מכה את הרשעים שרוצים
לפגום במדת הכתר. ומדת הכתר היא
מקום **האצילות**, גבוה מעל גבוה
ואשר על כן לא נאמר בה מלאך ה' כי
אם ה' לבדו ואין בלתו.

**ובזה תמו גילויי המלאכים בגילויי
הספירות הק'** בפרשתנו. ואע"פ שיש
בהם ספירות של דין כגון **בינה
וגבורה והוד**, הרי גם בהם מושפע
כאן **החסד** בהיותם ממתיקים את
הדינים בכללותם, ואשר על כן נאמר
בכולן **מלאך ה'** המורה על החסד
והרחמים. לאפוקי ממקומות שבהם
מופיע **מלאך האלקים** בבואו לעורר
גבורות ה' בעולם, כביציאת מצרים
[שמות יד, יט'] שם נאמר: **וַיֹּסֶעַ
מֶלֶאךָ הָאֱלֹהִים הַהֹלֵךְ לִפְנֵי מִתְנֶה
יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם מֵאֲחֻרֵיהֶם וּגו'** ובעוד
מקומות. וכאן באו כולם לעורר חסדיו

והמלאך העשירי ימשיך סדר
ההשתלשלות, מלמעלה למטה בבחינת
"ושוב", מן החכמה הבינה והדעת
ברום הספירות אל **המלכות** בתחתית
הספירות: **וַיֹּאמֶר מֶלֶאךָ יְהוָה אֶל-
בְּלַעַם לֵךְ עִם-הָאֲנָשִׁים וְאַפְסָאֶת-הַדָּבָר
אֲשֶׁר-אָדָּבָר אֵלַיךְ אֲתוֹ תִּדְבָּר**.
[כב, לה']. והזכיר מידת **הָאָפֶס**, היא
מידת **המלכות**. וכפי שאומרים
ב"עלינו לשבח" אמת **מלכנו אפס
זולתו**. ומידת המלכות היא המדה
המשתלשלת לארץ, ובמידה זו ניכרת
מלכות השם ית', אשר **אפס זולתו**.
היא מידת המלכות היא מידת ההשגחה
הפרטית על כל היצור בעולמנו, ואשר
על כן אומר המלאך לבלעם בגילוי
ההשגחה הפרטית: **לֵךְ עִם-הָאֲנָשִׁים
וְאַפְסָאֶת-הַדָּבָר אֲשֶׁר-אָדָּבָר אֵלַיךְ אֲתוֹ
תִּדְבָּר**. שכאשר תהיה בביטול ואפס
כלפי הקב"ה, תזכה לדבר מה שאשים
בפיך.

**ועדיין יש למודעי, על ספירת הכתר
שבאצילות** שהיא מעל למדידה
והגבלה של הספירות, אשר איננה
נתונה לשום מלאך, אלא להקב"ה
לבדו, ואשר על כן מופיע הקב"ה
במדת הכתר לחולל שינוי בבריאה:
וַיִּפְתַּח יְהוָה אֶת-פִּי הָאֱתוֹן וַתֹּאמֶר

לעומקו של מקרא פר' בלק

בלק ובלעם

קסם ונחש

המקום והזמן

מבואר בזוה"ק [בחוקותי, דף קי"ב עמ"ב] **תא חזי**, בלק סכים הנה, ורב סרשין בעובדי ידוי, **יתיר מן בלעם**. ותרגומו: בא וראה, **בלק חכם** היה וגדול הקוסמים במעשה ידיו, **יותר מבלעם**.

ואשר על כן יש לשאול מכיון שבלק היה קוסם יותר גדול מבלעם, כמבואר, מדוע יזדקק לעזרתו.

והתשובה מבוארת בזוה"ק (שם), **שבקסם**, אמנם, היה בלק גדול מבלעם. אך **בנחש** היה בלעם גדול ממנו. ומשלא נענה על ידי קסמיו הזדקק ל"נחש" של בלעם.

ועוד מובא שם מה ההבדל בין קסם ונחש: קסם ונחש תרין דרגין אינון, **קסם תליא בעובדא**, נחש לא תליא בעובדא **אלא באסתכלותא**, ובמלה דפומא.

של מקום, הן לבלעם וכל שכן לישראל.

כנאמר בהפטרה [מיכה ו.ה'] עמי זכר-נא מה-יעץ בלק מלך מואב ומה-ענה אתו בלעם בן-בעור מן-השטים עד-הגלגל למען דעת צדקות יהוה. וכדאמר ר' אלעזר [ברכות ז.] אמר להם הקב"ה לישראל דעו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי בימי בלעם הרשע שאלמלי כעסתי לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט. והיינו דקאמר ליה בלעם לבלק {במדבר כג-ח} **מה אקב לא קבה אל ומה אועם לא נעם יהוה** מלמד שכל אותן הימים לא זעם. והיינו **למען דעת צדקות יהוה**.

ולעומקו של מקרא יאמר, זה לעומת זה עשה אלקים, כנגד מה שהתרברב לומר על עצמו [כד, טז] **וידע דעת עולון**, כנגדו התנבא מיכה ואמר לישראל: **למען דעת צדקות יהוה**, שלהם ראוי להיות יודעי דעת עליון.

~~~~~

לעומקו של מקרא פר' בלק

ואשר על כן היו צריכים בלק ובלעם **זה לזה**, זה בקסמיו וזה בנחשיו, ואף על פי כן לא יכלו להם לישראל. כי ישראל מלובשים כנ"ל באצילות דקדושה.

ועוד יש ליתן את הדעת מה היו הקסמים של בלק והנחשים של בלעם שלא יכלו להם לישראל. ומבואר בזה"ק שבלק היה קוסם בציפור ואשר על כן נקרא בלק בן צפור. [כדלעיל וכמובא בזה"ק פר' בלק דף קפ"ד-קפ"ה].

והנחש של בלעם היה על ידי **עין הרע** וכפי שנקרא: [במדבר כד, ג'] **שְׁתֵּם הָעֵינָן**. וכן פירש רש"י על הפסוק [כד, ב'] **וַיֵּשֶׁא בַלְעָם אֶת-עֵינָיו**. בקש להכניס בהם **עין רעה**. והרי יש לך ג' מדותיו, כמובא בפרקי אבות [פ"ה משנה יט] **עין רעה**, ורוח גבוהה, ונפש רחבה.

ולעומקו של מקרא ובשימת לב למעשי בלק ובלעם בפרשה יש לומר, **שקסמיו של בלק** היו לידע היכן הוא **המקום** הראוי לקללה, **והנחש של בלעם** היה לידע ולכוין את **הזמן** הראוי לקללה, וכפי שאמרו חז"ל על

ותרגומו: קסם ונחש שתי דרגות המה. **קסם** תלוי **במעשה**, ו**נחש** לא תלוי במעשה **אלא בראיה ובדיבור**.

ושתי דרגות אלו, ממשיך הוזה"ק להסביר, הן כעין **אתערותא דלתתא** כדי להשפיע **אתערותא דלעילא**. וכמו שמצינו, **להבדיל**, בעבודת עם ישראל. אלא שישראל ממשיכין מלמעלה **אתערותא דקדושה**. ובלק ובלעם היו מכוונים להמשיך עליהם **אתערותא דמסאבא**. של סיאוב וטומאה.

וזה לשון הוזה"ק שם: וַיִּשְׁרָאֵל קדישין לאו קבי, אֵלָא פִלְהוּ קדישין, וְכָל עוֹבְדֵיהוּ לְאַתְעָרָא עֲלֵיהוּ רוחא קדישא. פִּמָּה דְאַתָּא אִמֵּר, (ישעיה לב) עד יַעֲרָה עֲלֵינוּ רוּחַ מִמָּרוֹם.

וַעֲלֵ דָא פְּתִיב, (במדבר כג) [ועל כך אומר הכתוב] **כִּי לֹא נַחֵשׁ בַּעֲקֵב וְלֹא קָסָם בְּיִשְׂרָאֵל**, דְּהָא אֵינוֹן בְּסִטְרָא דקדושה עֲלָאָה אֲחִידָן. [שישראל אווזין צד הקדושה], וְעוֹבְדֵיהוּ בַקְדוּשָׁה אֲתוֹ, [ומעשיהם בקדושה], וקדושה מְתַעֲרִי עֲלֵיהוּ וּמִתְלַבְּשֵׁן בָּהּ. [וקדושה נאצלת עליהם, ומתלבשים בה].

לעומקו של מקרא פר' בלק

וגם שם אביו **בְּעֹזֶר** יורה על זמן, כפי שאמר ר' אליעזר בברייתא, (ברכות ג.) **משמרה ראשונה** [ארבע שעות ראשונות של הלילה] סימנו **חמור נוער**. וחמור נוער היינו **בְּעֹזֶר**.

וכן **בֶּלֶק בֶּן-צִפּוֹר** ירמזון אותיותיו ואותיות אביו על **מקום**.

כיצד:

ל'ק' מבלק בגימטריה קטנה **מ'**
ק' מבלק הרי הוא כמות שהוא **ק'**
ב'ל'ק' בגימטריה קטנה הרי **ו'**
ל'ק' מבלק בגימטריה קטנה **מ'**
יורה,איפוא,שם בלק על **מ'ק'ו'ם**.

וגם שם **בֶּן-צִפּוֹר** יורה על **מקום**, כדאמר דוד המלך בתהלים (פד,ד') גם **צפּוֹר מְצָאָה בַּיַּת וְדָרוֹר קֵן לָהּ** וגו'.

ובשימת לב, גם המשך הפסוק. **אֲשֶׁר שָׁתָה אֶפְרָחִיָּה אֶת מִזְבַּחֹתֶיהָ** וגו'. ירמוז על מה שאמרו חז"ל, שבשכר הקרבנות שהקריב על מזבחותיו, (אע"פ שלא לשמה), זכה לשים את אפרוחיה של השכינה הק', את רות ואת דוד המלך במלכות ישראל במקום הנכסף לתפילה ככתוב [ישעיהו נז,ז'] **נִקְבְּאוּתִים** אֵל הַר קִדְשִׁי

הפסוק "וידוע דעת עליון" שידע לכוון **ליזמן** שהקב"ה כועס.

ובזה **ינתן טעם** מדוע בלק לכל ארך הפרשה, יקחהו לבלעם **למקומות** שונים, כמו **וַיָּבֹאוּ קַרְיַת חֲצֹזֹת, וַיַּעֲלֵהוּ בְּמֹת בָּעַל, באמרו לכה-נָא אִמִּי אֶל-מְקוֹם אַחֵר, וכתיב וַיִּקַּח בֶּלֶק אֶת-בָּלְעָם רֹאשׁ הַפְּעֹזֹר וגו', וַיִּקְחֵהוּ שָׂדֶה צִפִּים אֶל-רֹאשׁ הַפְּסָגָה. כי חיפש בקסמיו את המקום משם ראוי לקלל, וזה אומרו: וַקְבֹּנוּ-לִי מִשָּׁם, וַקְבֹּנוּ-לִי מִשָּׁם. (כג,יג')**

ובזה **ינתן טעם** לדברי בלעם באמרו לבלק: [כג,טו'] **הַתִּינָצֵב כֹּה עַל-עֲלֻתְךָ וְאַנְכִי אֶקְרָה כֹּה: הַתִּינָצֵב כֹּה עַל-עֲלֻתְךָ** זה המקום שיבקש בלק, **וְאַנְכִי אֶקְרָה כֹּה** זה הזמן שיבקש בלעם. שחיפשו את המקום והזמן הראויים לקללה.

ועל דרך הצח, ירמזון שמותיהם **בלעם בֶּן-בְּעֹזֶר וּבֶלֶק בֶּן-צִפּוֹר** לענין הזמן והמקום. כיצד:

ב'ל' מבלעם בגימטריה קטנה **נ'**.
ע' מבלעם בגימטריה קטנה **ז'**,
ם סופית כפי שהיא הרי **מ'**
יורה, איפוא, שם בלעם על **ז'מ'ן**.

לעומקו של מקרא פר' בלק

חסדו אליהם, לסכל עצת בלק שעיקר קסמיו הן **במקום**, ולסכל עצת בלעם שעיקר כשפיו הן **בזמן**, והחזיר להם הקב"ה לישראל כגמולם הטוב, **שעשה עמם צדקה שלא כעס באותם ימים**. וכן אומר הנביא (מיכה, ו,ה'), ובהפטרה) **למען דעת צדקות ה'**.

וזמן תפילה ומקום תפילה למדנו מאבותינו כמובא באברהם אבינו שנאמר בו **וישכם אברהם בלקר אל-המקום אשר-עמד שם את-פגיו ה'** (בראשית יט,כז), וכן ביצחק **ויצא יצחק לשוים בעדה לפנות ערב [כד,סג']**, וכן ביעקב שנאמר בו **ויצב יעקב מצבה במקום אשר דבר אתו [לה,יד]**, וידרש לעניין מקום תורה ותפילה.

וכן לאורך הדורות הורנו חז"ל על **מקום תורה** כדר' אמי ור' אסי אע"ג דהוו להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא הוו מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי **שלא התפללו אלא במקום שלמדו בו בקביעות**. (ברכות ל' עמ"ב). **ועתים לתורה** כמובא במסכת שבת (לא). ששואלין לו לאדם בבית דין של מעלה קבעת עתים לתורה.

ושמחתים בבית תפלתי עולתיכם וזבחיכם לרצון על מזבחי פי ביתי בית תפלה יקרא וגו'.

וכמובא במסכת נזיר (כג עמ"ב) אמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמן שמתוך שלא לשמן בא לשמן **שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק הרשע זכה ויצאה ממנו רות**.

ועל דרך הסוד מ"ב קרבנות הם כנגד **שם מ"ב**, (אנא בכח), **וכאומרו**, שגם כאשר עושה האדם שלא לשמה, נזקקים לו מלאכים קדושים קשמות מ"ב הק', להוציא מן הכח אל הפעל ולהביא את מעשיו **ולהפכם לשמה**.

וכמובא בספרים הק' ששם מ"ב הוא כנגד מ"ב מילים שיש בפרשה הראשונה של ק"ש, ["ואהבת"], היא הפרשה הראשונה של ק"ש המזכרת על **לשמה**.

ובהיות ישראל קובעים **מקום** לתפילתם **ועתים** לתורתם ודבקים בשכינה הקדושה **הן במקום והן בזמן**, והם **המקום והזמן** שמעטרים את ישראל בתורה ומצוות, נטה הקב"ה

לעומקו של מקרא פר' בלק

אַל-מָקוֹם אַתָּר, לָכֵה עִם כ' כפופה ועם האות ה' בסופה.

ולעומקו של מקרא יש לומר כי לבסוף בלק כופף עצמו, והסכים לשתף שם שמים בנבואת בלעם לכן אמר בכ' כפופה: **לָכֵה-נָא** אֶקְחֶנּוּ אֶל-מָקוֹם אַתָּר אוֹלִי יִישָׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים וְקָבְתוּ לִי מַשָּׁם.

וכפי שדרשו תינוקות של בית רבן בצורת האותיות [שבת קד.]: נו"ן כפופה נו"ן פשוטה נאמן כפוף נאמן פשוט צד"י כפופה וצד"י פשוטה צדיק כפוף צדיק פשוט, שואלת הגמרא צדיק כפוף צדיק פשוט היינו נאמן כפוף נאמן פשוט ומתרצת: הוסיף לך **הכתוב כפיפה על כפיפתו**. וכן תמצא בבלק, משנכפפה קומתו, בזה עמדה לו הזכות שתצא ממנו **רות** שכפפה עצמה לפני האלקים, והתגירה ובזה הוסיף לו ה'קב"ה **כפיפה על כפיפתו**.

~~~~~

ואשר על כן לא עלתה בידם של בלק ובלעם, באשר עם ישראל קבועים במקום ובזמן לתורה ותפילה. ובבחינת תנו עוז לאלקים,

וכאשר שם ה' בפי בלעם: (כד,ה') **מַה-טָּבוּ אֱלֹהֵיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכַּנְתִּיךָ יִשְׂרָאֵל**.

אֱלֹהֵיךָ יַעֲקֹב היינו מקום תורה הם בתי מדרשות. **מִשְׁכַּנְתִּיךָ יִשְׂרָאֵל** היינו תפילה, המשרה שכינה בישראל.

~~~~~

לִּי-נָא לָכֵה-נָא

וַיֹּאמֶר אֵלָיו בֶּלַק לִי-נָא אֲתִי אֶל-מָקוֹם אַתָּר אֲשֶׁר תִּרְאֶנּוּ מַשָּׁם אָפֶס קִצְהוּ תִרְאֶה וְכָלוּ לֹא תִרְאֶה וְקִבְנוּ-לִי מַשָּׁם [כג,יג']

וַיֹּאמֶר בֶּלַק אֶל-בִּלְעָם **לָכֵה-נָא** אֶקְחֶנּוּ אֶל-מָקוֹם אַתָּר אוֹלִי יִישָׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים וְקָבְתוּ לִי מַשָּׁם: [כג,יז']

יש לעיין, מדוע בתחילה אמר לו בלק לבלעם **לִי-נָא** אֲתִי אֶל-מָקוֹם אַתָּר, **לִי** עם ד' סופית וללא האות ה"א, ולאחר מכן אמר לו **לָכֵה-נָא** אֶקְחֶנּוּ

לעומקו של מקרא פר' בלק

עושה בלעם שהיה קשור לאתונו הוא הגשמי שבגשמי. ולכן בלעם שהיה אחוז בחומר, כדאמר אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף וזהב, וכן שמו בן בעור יעיד עליו שתלוי בבהמיות כבן באביו, הוא היה גדול בנחש שהוא הגשמי שבגשמי. ובלק שקסם בצפור הנשאת על כנפי רוח, הוא הרוחני שבגשמי ואשר על כן זכה שתצא ממנו רות, שהיתה רוחני שברוחני.

ולכן, בלק שהוא כביכול הרוחני שבגשמי היו קסמיו על ידי מעשה דוקא, כדי למזג גשמי ברוחני.

ואילו בלעם שהוא גשמי שבגשמי, היה נחש שלו הגשמי פועל על ידי דבור והסתכלות, שהם לכאורה יותר רוחניים מהמעשה, כדי למזג את הרוחני בגשמי.

וכנ"ל בזה"ק [בחוקותי, דף קי"ב עמ'ב'] קסם תלִיָא בְּעוֹבְדָא, [במעשה], נחש לא תלִיָא בְּעוֹבְדָא אֱלֵא בְּאַסְתְּפְּלוּתָא, ובמלה דְּפּוֹמָא. [בראיה ובדבור].

וכמבואר בלעומקו של מקרא לפר' חקת לגבי צור וסלע יעויין שם בפירוט שבצור שהוא רוחני יותר היה צריך

**כִּי לֹא נִחַשׁ בִּינְעָקָב
וְלֹא קָסַם בִּישְׂרָאֵל**
(כג, כג').

יש ליתן את הדעת מדוע יחלק הכתוב את הנחש שלא יהיה ביעקב ואת הקסם שלא יהיה בישראל

ויובן לפי החילוק שהבריאה ממוזגת בגשמי ורוחני. [וכפי שנתבאר בגליונות קרח וחקת] וכן בריאת עם ישראל ככתוב וְעַם נִבְרָא יְהִלָּל יְהוָה (תהלים קב, יט). מְמַזְגֵת גְּשָׁמִי וְרוּחָנִי.

ובהיות יעקב מורה על גלות, וישראל מורה על גאולה יהיה ישראל בבהינת הרוחני שברוחני ויעקב שמסמל הגלות יהיה כמעין הגשמי שברוחני.

ונחש וקסם ששניהם הם ענין גשמי של רוח מסאבא, גם הם יתחלקו לגשמי יותר וגשמי פחות, והגשמי פחות יקרא לעניינינו רוחני שבגשמי. ולהבדיל מרוחניות דקדושה, לזו יקרא רוחניות דמסאבא.

וקסם שהיה עושה בלק על ידי צפור שעפה עם הרוח, הוא הרוחני שבגשמי, ונחש על ידי עין הרע שהיה

לעומקו של מקרא פר' בלק

וזה שאומר הפסוק **כִּי לֹא נִחַש בְּיַעֲקֹב וְלֹא קָסַם בְּיִשְׂרָאֵל**.

ולכן סיים הפסוק פֶּעַת יֹאמֵר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מָה פָּעַל אֵל (כג, כג). מאי פֶּעַת, שגם יעקב וגם ישראל הם בדרגא עליונה, לכן, כדי שלא תחול קללת בלעם עליהם, פעל הקב"ה שלא היה כעס בעולם באותם ימים כלל. ויהיה יעקב איש תם יושב אהלים וישראל עושה חיל לגאולת עולמים.

בלק ובלעם מסטרא דעמלק

ועוד נאמר בזה"ק (בראשית כ"ה עמ' א) על בלק ובלעם, שהם מסטרא דעמלק: **בְּלָעָם וּבָלָק מִסְטָרָא דְעַמְלָק הָיוּ**. בְּלָעָם וּבָלָק מִסְטָרָא דְעַמְלָק הָיוּ. ט"ל ע"ם מן בְּלָעָם ל"ק מן בָּלָק [הרי עמל"ק]. אֲשֶׁתָּאֵר [אותיות] בָּבֶל (בראשית יא) כִּי שָׁם בָּלַל ה' שְׁפַת כָּל הָעָרָץ. וְאֵלֶּיךָ אָנוּן דְּאֲשֶׁתָּאֵרוּ מֵאֵלֶּיךָ דְּאֲתָמָר בְּהוֹן (בראשית ז) וַיִּמַּח אֶת כָּל הַתְּקוּמָה, וּמֵאֵלֶּיךָ דְּאֲשֶׁתָּאֵרוּ מִבְּהוֹן בְּגִלּוּתָא רַבִּיעָאָה אָנוּן רִישֵׁינָא בְּקִיּוּמָא סְגִי. וְאָנוּן קִיּוּמִין עַל יִשְׂרָאֵל כְּלִי חֲמָס. וְעַלֵּיהּ

דוקא להכות, ובסלע היותר גשמי היה צריך דוקא לדבר, כדי למזג את הרוחני בגשמי.

וַאֲשֶׁר עַל כֵּן נֹאמַר כִּי לֹא נִחַש בְּיַעֲקֹב וְלֹא קָסַם בְּיִשְׂרָאֵל.

וכמבואר לעיל שיעקב וישראל שהם רוחניים, מכל מקום השם יעקב הנקרא על שם שידו אווזת בעקב עשו וכן מצד שעל שמו נקראת הגלות, יקרא גשמי שברוחני, והשם ישראל שעל שמו נקראת הגאולה. כדמברכין גאל ישראל, יקרא רוחני שברוחני.

וַאֲשֶׁר עַל כֵּן הַשֵּׁם יַעֲקֹב שֶׁהוּא כַּעֲיִן הַגִּשְׁמִי שֶׁבְּרוּחָנִי אִם הָיָה נוֹפֵל ח"ו בְּדִרְגָּתוֹ, הָיָה לִכְאוּרָה צָרִיךְ לִהְיוֹת לוֹ בַּעַת נִפְּלָה בְּדִרְגָּא שְׂיִיכוֹת לִנְחֹשׁ שֶׁהוּא הַגִּשְׁמִי שֶׁבְּגִשְׁמִי, וְכִדִּי שֶׁלֹא תִהְיֶה בּוֹ נִפְּלָה לִכֵּן נֹאמַר לֹא נִחַש בְּיַעֲקֹב.

וכן השם ישראל שהוא הרוחני שברוחני אם היה נופל ח"ו בדרגתו, היה צריך להיות לו לכאורה בעת נפילה בדרגא שייכות לקסם שהוא הרוחני שבגשמי, וכדי שלא תהיה בו נפילה, לכן נאמר ולא קסם בישראל.

לעומקו של מקרא פר' בלק

וזוה שאמר בלעם במשלו על עמלק, (כד, כ') ראוֹשִׁית גוֹיִם עַמְלִק וְאַחֲרֵיתוֹ עַדִּי אֲבִד. שלעתיד לבא לא יהיה כל פגם במקום ובזמן של התורה והתפילה והמצוות, וממילא לא יהיה עוד צורך ברצועת המרדות ששמה עמלק, ולכן יהיה אַחֲרֵיתוֹ עַדִּי אֲבִד, כשם שאבדו בלק ובלעם מן העולם. והריהו הוא כמנבא על עצמו ועל בלק: וְאַחֲרֵיתוֹ עַדִּי אֲבִד.

^^^

אֵל הַקִּיר

ותלחץ את רגל בלעם אֵל הַקִּיר. (במדבר כב, כה).

שואל המדרש תנחומא מאי אֵל הַקִּיר. ולפרש שאלתו יש לומר שתמיה לו למדרש מדוע נאמר בה"א הידיעה. אֵל הַקִּיר.

ותשובתו: הגל [שהציבו לבן ויעקב כשבועה ביניהם] הוא הַקִּיר [שנלחצה רגלו של בלעם עליו]. לפי שְׁעֵבֶר בלעם [הוא לבן] אֵת הַשְּׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע לִיעֲקֹב, שְׁנֵאָמַר: אִם לֹא תַעֲבֹר אֵת הַגֹּל הַזֶּה וְאֵת הַמַּצֵּבָה הַזֹּאת לְרַעְיָה.

אֲתָמָר (בראשית ו) פִּי מְלָאָה הָאָרֶץ חֶמְס מִפְּנֵיהֶם, אֵלֶּיךָ אֲנִי עֹמֵלִים.

ותרגומו: בלעם ובלק היו מצד שֵׁל עַמְלִק. תִּשְׁח ע"ם מן בלעם, ל"ק מן בלק, [הרי עמל"ק]. וְשָׂאָר [אותיות] בְּבֵל, (בראשית יא) פִּי שֵׁם בְּלָל ה' שִׁפְתָּה כָּל הָאָרֶץ. וְאֵלֶּה אוֹתָם שְׁנֵשְׂאָרוֹ מֵאוֹתָם שְׁנֵאָמַר בְּהֶם (שם ז) וַיִּמַּח אֵת כָּל הַיְּקוּם. וּמֵאֵלֶּה שְׁנֵשְׂאָרוֹ מֵהֶם בְּגִלּוֹת רְבִיעִית, הֵם רְאִשִּׁים בְּקִיּוּם רַב, וְהֵם מַעֲמִידִים עַל יִשְׂרָאֵל כְּלִי חֶמְס, וְעַלִּיהֶם נֵאָמַר (שם ו) פִּי מְלָאָה הָאָרֶץ חֶמְס מִפְּנֵיהֶם. אֵלֶּה אוֹתָם עַמְלִקִּים.

ולעומקו של מקרא יאמר על מדרש הזהר הנ"ל, כשם שנותר משמותם בבל כי שם בלל ה' שפת כל הארץ, כן בלל ה' ובלבל שפת בלעם והפך לו את הקללה לברכה.

ועל דרך הצח בלק-בלעם בגימטריה קטנה מקום-זמן. כיצד: בלק=6, בלעם=7, יחד הם 13 שהם 4. וכן מקום=6, זמן=7 יחד הם 13 שהם 4. לומר לך שאם לא מקיימים התורה והתפילה במקום וזמן כנ"ל הרי בלק ובלעם שהם מסטרא דעמלק הרי הם רצועת מרדות לישראל.

לעומקו של מקרא פר' בלק

אשר פיצל בו ככתוב וַיִּפְצַל בָּהֶן
פְּצָלוֹת לִבָּנוֹת מִחֲשֹׁף הֶלְכֵן **אֲשֶׁר עַל-**
הַמִּקְלוֹת, ולבן חשב כי יעמוד לו
המקל לזכות, ולקחו מיעקב. **וּבִלְעָם**
זֶה לָבֵן, לקח המקל **עִמּוֹ** שיעמוד לו
לזכות לקלל את ישראל.

וְלֹא עֲלֵתָה לוֹ. כי לא ידע הסוד של
יעקב שאמר **כִּי בְּמִקְלִי עֲבֹרְתִי אֶת-**
הַיַּרְדֵּן הַזֶּה. וסודו הוא על דרך אל
תקרי. אל תקרי **בְּמִקְלִי** אלא חלקהו
לשתי תיבות. **בְּמָה - בְּקוּלִי**. שהמקל
היה רק **לְאוֹת וְסִימָן**, שישמע ה' קול
תְּפִילָּתוֹ. וכאומרו: **בְּמָה** עברתי את
הירדן הזה - **בְּקוּלִי**.

ובלעם הוא לבן לא ידע סודו ולכן
נאמר בה"א הידיעה וַיֵּד אֶת-הָאֱתוֹן
בְּמִקְלֵהוּ. במקל שלקח מיעקב.

~~~~~

וַיֵּשֶׁם ה' דָּבָר בְּפִי בִלְעָם וַיֹּאמֶר
שׁוּב אֶל-בָּלָק וְכָה תִּדְבָּר (כג,ה')

דָּבָר בְּפִי בִלְעָם.

מבאר אור החיים הקדוש שלעולם
בִּרְכַּת בִּלְעָם כְּבִרְכַּת חֲמוּר. שלא
מבלעם באו הדברים אלא מהקב"ה.

וּבִלְעָם זֶה לָבֵן, כמובא במדרש
תנחומא, כדלעיל, לָכֵן נִפְרַע הַקִּיר
מִמֶּנּוּ, לְפִי שֶׁהוּא הָעֵד עַל הַשְּׂבוּעָה,
כְּדִכְתִּיב, יָד הָעֲדִים תִּהְיֶה בּוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה.

וְעוֹד יֵשׁ לַתֵּת טַעַם מדוע נקרא
הגל קיר. והרי הכתוב קראו גדר. וי"ל
כמובא בזוה"ק פרשת ויחי, רכ"ח,

שקיר הוא סוד שכינה. שנאמר
(ישעיה לח) וַיִּסֹּב חֲזָקִיהוּ פָּנָיו אֶל
הַקִּיר וַיִּתְּפֹלֵל. ועל כן יש לתת טעם
שמיירה השכינה ליפרע ממנו, שכל
המבקש לפגוע בישראל כמבקש לפגוע
בשכינה הק' שהקב"ה וישראל חד הם.

^^^^

וַיַּחֲרֹאֶף בִּלְעָם וַיֵּד אֶת-הָאֱתוֹן
בְּמִקְלֵהוּ (כב,כו').

בְּמִקְלֵהוּ. בה"א הידיעה. בהמקל הידוע.
ולא ידענו קודם לכן שהיה לו מקל.

ולעומקו של מקרא יֹאמֶר, שלבן
הוא בלעם [כמובא במדרש תנחומא]
והוא חמד את המקל של יעקב אשר
אתו עבר את הירדן, ככתוב **כִּי בְּמִקְלִי**
עֲבֹרְתִי אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה, והוא המקל

לעומקו של מקרא פר' בלק

במשעול הכרמים פירש"י כתרגומו בשביל. בשביל בו מדרך כף רגלי העוברים בכרמים.

ועל דרך הרמז יש לומר שכרמים היינו **בתי מדרש**, כדתניא (ברכות סג עמ'ב) **תנו רבנן כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה** ופירש רש"י שם **ד"ה לכרם**. על שם שהיו יושבים [בבית המדרש ביבנה] שורות שורות **ככרם** זה הנטוע שורות שורות.

ומשעול הוא נוטריקון למי ששעול לבתי המדרש, והוא רמז להתלמידים, וזה שנאמר **וישמע מלאך ה' במשעול הכרמים**, בכח הלימוד של התלמידים **בבתי המדרש**, שם לומדים את התורה הק' הנקראת **מזה ומזה**, כנאמר על הלוחות, **מִזֶּה וּמִזֶּה** הם כתובים, הוא מלאך הרחמים העומד כגדר בפני הפורענות.

ועל דרך הסוד, במשעול, הם שמות מלאכי החסד והרחמים הנשלחים ללומדי התורה וממונים על עלייתם של ישראל בקדושה.

כיצד: חלק את המילה **במשעול** לשתיים. **במש** עול. הם שני שמות

ומאי נישם דבר בפי בלעם, הכוונה שהקב"ה שם **דבר החוצץ** בפי בלעם, שלא יהיו דברי קדושה בפה מתועב ומשוקץ כפיו של בלעם. עד כאן סיכום דבריו.

ולעומקו של מקרא יש לומר שדייק פירושו זה מהטעם בתיבה **דבר**. שכן תיבה זו מוטעמת **בטיפתא**. והיא מעין הפסקה קלה ואינה בהכרח מחוברת לשאחריה. **דבר - בפי בלעם**. ש**דבר** תיבה בפני עצמה היא, ואינה סמוכה לדיבורו. שכן כתוב בכפילות **וישם דבר וזה תזכר**. **וישם דבר** ועדיין לא **דבר**. אלא ע"כ הדבר ששם בפיו אינו דיבור כי אם דבר החוצץ בינו ובין הדיבור.

ושמא י"ל כי לזה רמז דוד המלך באמרו (תהלים קלה, טו) **פֶּה לָקַם וְלֹא יְדַבֵּר וְגו'** אף **אין יש** רוס בפייהם. שאין שום גשיות של רוחניות בפיו המשוקץ של בלעם, הוא לבן.

~~~~~

וישמע מלאך ה' במשעול הכרמים
גדר מזה וגדר מזה (כב, כד')

לעומקו של מקרא פר' בלק

והשגחת ה', בתורה וביראת שמים,
בדרכי תפילה ומוסר, היא הגדר אשר
לא תתן לכל צר ומסטין לעבור אל
הבנים כנגד האבות.

^^^^

**וַיֹּסֶף מֶלֶאךָה' עֲבוֹר וַיַּעֲמֵל
בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר אֵין-דֶּרֶךְ לְנָטוֹת
יָמִין וּשְׂמֹאל (כב,כו')**

**אֲשֶׁר אֵין-דֶּרֶךְ לְנָטוֹת יָמִין
וּשְׂמֹאל. לפשוטו של מקרא, יסבירו
מלים אלו מה הוא מקום צר הכתוב
ברישא: וַיַּעֲמֵל בְּמָקוֹם צָר ועד כמה
צר - אֲשֶׁר אֵין-דֶּרֶךְ לְנָטוֹת יָמִין
וּשְׂמֹאל.**

**ולעומקו של מקרא ועל דרך הרמז
והסוד ירמזון אֵלֶין מֶלֶאךָה עד כמה צר
כוחו של הצר הצורר, ואינו יכול
להפיק זממו, כאשר ישראל עושין
רצונו של מקום.**

**כי מלאך הרחמים עומד כנגד
המקום שבו עומד הצר, להצר את
צעדנו ואת כוחנו. ומה הצר מיצר -
שלא יהיה בידינו ח'ו' לנטות יָמִין לצד
החסד, והוא לימוד התורה שנאמר**

הקדש מע"ב שמות לפי השיטה
השנייה, (כמובא לעומקו של מקרא
לפר' בשלח) ואשר הזוה"ק מחלקן
בפרשת ציצית שבקריאת שמע. והם
מבש-עלו. והיפוך האותיות הוא כדי
להפוך הדין לרחמים גמורים.

במש הוא אותיות בָּשָׁם, ואשר על כן
ממונה הוא על הפצת ריח טוב היוצא
מעמל התורה, **עלו** הוא עול ועל כן
ממונה הוא לשבור עול הגויים מעל
צוארנו, וממונה גם על עליית התפילות
כשם שעלתה זעקתם השמימה בטרם
עלו ממצרים.

והם היו סיעתו של מלאך האלקים,
להיות האחד גדר מזה והשני גדר מזה.

^^^^

**גֹּדֶר מִזֶּה וְגֹדֶר מִזֶּה. פירש רש"י
סתם גדר של אבנים הוא. והוא
לפשוטו.**

**ולעומקו של מקרא יֵאָמֵר: סתם גדר
- של אבנים הוא, אבל זה לא היה
סתם גדר של אבנים, אלא של אב-
בנים הוא. גדר הנבנית ממסורת
שנמסרת מאבות לבנים בעיני אמונה**

לעומקו של מקרא פר' בלק

מקום, העולים בתפילתם עד כסא כבודו של המקום ברוך הוא.

ועל דרך אל תקרי. אל תקרי וַיַּעֲמֵד בְּמָקוֹם צָר, אלא וַיַּעֲמֵד הַצָּר בְּמָקוֹם אֲשֶׁר אֵין-דָּרֶךְ, מפני בניו של מָקוֹם, באֲשֶׁר בניו מתאווים לנִטּוֹת יָמִין לתורה וּשְׁמָאוֹל לגבורת המצוות ומעשים טובים.

ועוד על דרך הצח, יֵאָמֵר בְּמִשְׁעוֹל נוטריקון במי שקבל עול, הַפְּרָמִים הן שתי תורות שבכתב ושבע"פ, ומה היא קבלת העול, גָּדַר מִנְּהָה להתגדר מעבירות דאורייתא, וְגָדַר מִנְּהָה להתגדר מעבירות דרבנן. ולמי שמקבל העול, אויביו נופלים תחתיו.

^^^

וַיִּפְתָּח ה' אֶת-פִּי הָאֱתָנוֹן (כב, כח')

יש לעיין בדברי האתון, מה יש בהם שבשבילים יחדש הבורא בריאה כזו של כח המדבר בבהמה.

ולעומקו של מקרא, בעיון בדבריה של האתון אשר שָׁם הקב"ה בה, עולה כח התוכחה על חוסר הכרת הטוב.

ותורת חסד על לשונה, וכן שלא יהיה בידינו ח"ו לנטות לִשְׁמָאוֹל לצד הגבורה, היא המצוות ומעשים טובים.

ואינו יכול להפיק זממו יען אֲשֶׁר אֵין-דָּרֶךְ כי בניו של מקום מוסרים נפשם לנִטּוֹת יָמִין וּשְׁמָאוֹל, לתורת חסד ולמצוות דגבורה, כנ"ל.

ועוד על דרך הרמז והסוד יִרְאֶה לְמַעַן כי נכתב שמאול מלא עם ו',

שהאות ו' תוֹרָה על ספירת התפארת, שהיא המיזוג בין החסד והגבורה, וכסולם מוצב ארצה עד היסוד והמלכות, וראשו מגיע השמימה עד הכתר העליון, שם החולם הנכסף שבי"ד העליונה, והוא מקום אצילות דאצילות, תחת כסא הכבוד מקום אסיפת נשמות הצדיקים, ואשר על זאת יתאוו ישראל לעת פקודה: לָשֵׁם אֱהִיה נֶאֱסָף.

ואשר על כן נאמר גָּדַר מִנְּהָה וְגָדַר מִנְּהָה. אלו הַגְּדָרִים והסייגים המקיימים את התורה שבכתב ואת התורה שבע"פ, שְׁמִנְיָה וּמִנְיָה הם כתובים והם כתרים בפני הצר הצורר, שלא יוכל לנטות יָמִין וּשְׁמָאוֹל, כנגד בניו של

לעומקו של מקרא פר' בלק

ולומר, **ינחני בלק לכה ארה לי**, והרי אינני צריך להנחיתו כלל. **כי כבר מן ארם ומהררי קדם כל תפצי לקללם**.

~~~~~

ויקם בלעם וילך וישב למקומו וגם-בלק הלך לדרכו (כד, כה')

הנראה מן הפסוקים שבלעם שב למקומו הקרוב ובלק הלך לדרכו הרחוקה.

לכאורה היה צריך להיות בהיפוך. **בלק** שהוא גר **בקרוב מקום** עליו צריך להאמר שהוא **שב למקומו**, ועל **בלעם** שבא מרחוק צריך להאמר וגם בלעם הלך לדרכו.

אלא רמז יש כאן, בפסוק זה. **שבלעם שב למקומו**, שב למקומו **השפל** ולמדריגתו השפלה שהיה בה בתחילה. וזאת **למרות הנבואה האלקית** שהיה יכול לקבל בה השגה, ושכביכול דברה בו. **אלא** שהדרגה הנבואית שכביכול היה בה, לא עשתה עליו כל רושם, **ומיד שב למקומו השפל**. לדרגתו השפלה. וכל כך למה, כי

וכן תמצא בנביא מיכה (ה',) והוא מן ההפטרה של פר' בלק **עמי מה עשיתי לך ומה קלאתיך ענה בי**. **כי העלתיך מארץ מצרים וגו'**, למען דעת צדקות ה'. שהוכיחם בזה על שהיה להם להכיר תודה לאלקי ישראל על שהצילם מקללת בלעם והפך להם הקללה לברכה.

וזה שאמרה לו האתון: **מה עשיתי לך** כי הכיתני זה שלש רגלים וגו'. והיינו מה שהתנבא מיכה בהמשך דבריו: **למען דעת צדקות ה'**.

ויסוד זה של הכרת הטוב, והיינו פי האתון, ראוי הוא להיות נברא מששת ימי בראשית, בערב שבת בין השמשות של שבת בראשית **להודיע כח הקדושה שיש בה בהכרת הטוב**.

~~~~~

מן-אֲרָם ינחני בלק מלך-מוֹאָב מְהֵר־י-קָדָם (כג, ז').

מן-אֲרָם. מאי מן ארם. וי"ל שזה מה שנאמר במדרש תנחומא, **לבן הוא בלעם**. ועל לבן נאמר **ארמי אובד אבי**. שרצה לאבד הכל. לכן יש לדרוש

לעומקו של מקרא פר' בלק

נאמר וְגַם. כבלעם כן בלק חזרו
לדרגתם השפלה.

ועל דרך הצח, ירמוז פסוק זה
שנאמר ביעקב גם על העתיד, וַיִּפְגְּעוּ
בו ביעקב מִלְאָכֵי אֱלֹקִים להיות לו
לעזר, וכן לבניו. ואותם מלאכי אלקים
אשר פגעו בו ביעקב, יִפְגְּעוּ בו בבלעם
ובכל המקטרגים לעתיד לבא, למנעם
מלהצר עוד לישראל.

^^^

וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים וגו' וַיִּצְמַד
יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעֹר (כה, א')

וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים וגו', במדרש
רבה מובא וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁטִים וַיִּחַל
הָעַם לַזְנוּת, שֹׁטִים שְׁעָשׂוּ שָׁטוּת.

וליכא מילתא דלא רמיזא
באורייתא, שכן אמר ריש לקיש
(סוטה ג.) אין אדם עובר עבירה
אא"כ נכנס בו רוח שטות שנא'
{במדבר ה-יב} אִישׁ אִישׁ כִּי-תִשְׁטָה
אִשְׁתּוֹ, תִּשְׁטָה כתיב.

^^^

מעולם לא היה בדעתו להתרומם מעל
השפלות. לכן נאמר וַיִּקָּם בַּלְעָם וַיִּלָּךְ
וַיָּשָׁב לְמִקְמוֹ. למקומו השפל.

ומצינו גם אצל לבן לשון זאת של
בלעם וַיָּשָׁב לָבֵן לְמִקְמוֹ. (בראשית
לב, א') וכמדרש תנחומא שבלעם זה
לבן: וַיִּשְׁכַּם לָבֵן בַּבֶּקֶר וַיִּנְשָׁק לְבָנָיו
וְלִבְנוֹתָיו וַיִּבְרָךְ אֶתְהֶם וַיִּלָּךְ וַיָּשָׁב לָבֵן
לְמִקְמוֹ. למקומו השפל.

וכל מה שהיה במחיצתו של יעקב אבינו
זה עשרים שנה לא עשה בו כל רושם.

ובשימת לב נאמר בפסוק זה על
יעקב וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדֶרֶכוֹ. וכאן לא
נאמר וְגַם כמו שנאמר אצל בלק:
וְגַם-בָּלָק הָלַךְ לְדֶרֶכוֹ. לומר לך שאין
שום שייכות וזיקה וקשר כלל בין לָבֵן
ובין יעקב. אלא לבן שב למקומו
השפל, וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדֶרֶכוֹ לדרך
העולה בית א-ל, כנאמר וַיִּפְגְּעוּ בו
מִלְאָכֵי אֱלֹקִים.

אבל אצל בלק ובלעם דרך אחת להם
שבה שבו למדרגתם השפלה ומשם
הובילה אותם דרכם לדרך האבדון.
ולכן נאמר: וְגַם בָּלָק הָלַךְ לְדֶרֶכוֹ.
לדרך החטאים והאבדון כבתחילה. ולכן

לעומקו של מקרא פר' בלק

וכו' לתחילת הפרשה הבאה, ולא לסיים
בזה פרשת בלק.

ולעומקו של מקרא יש לומר שכאן
בפסוק הכתוב **בשורה טובה לישראל**,
שהמגפה נעצרה בעשרים וארבעה אלף
ותו לא. והיינו דסמך ליה **ותעצר**
המגפה.

ולעומקו של מקרא יש לומר, שכאן
בישר הכתוב על עשרים וארבעה אלף
תלמידי ר' עקיבא שבהם תסתיים
המגיפה וישאר ר' שמעון בן יוחאי
וחבריו להמשיך אור קדוש על עם
ישראל.

ועל דרך הצח יש לומר שיבואו
עשרים וארבעה אלף, וילמדו (לשון
יאלפון) על פינחס שראוי הוא לעשרים
וארבע מתנות כהונה, שבזכותו נעצרה
המגפה.

ועוד על דרך המוסר והצח, יבואו
עשרים וארבעה אלף, ויזרזו את לומדי
התורה ליקח רומח בידם, ולהילחם
מלחמת התורה להיות עמלים בעשרים
וארבעה ספרי הקודש, כ"ד שעות
ביממה, הוא עמל התורה שעמד להם

והמה בכים פתח אהל מועד (כה,ו')
והמה בכים פירש רש"י לפשוטו
של מקרא: נתעלמה ממנו הלכה כל
הבועל ארמית קנאין פוגעין בו, געו
כולם בבכיה.
ויש לשאול, מדוע ידגיש הכתוב
שבכו **פתח אהל מועד**.

ולעומקו של מקרא יש לומר שבכו
לה' **בתפילה** פתח אוהל מועד להחזיר
להם חכמת התורה. ככתוב (איכה,
ב,יט') **שפכי כמים לבך נכח פני ה'**.
פתח אהל מועד הוא נכח פני ה'.

ועוד, שיבוא אהל מועד הבנוי עצי
שטים, ויכפר על השטות שנעשתה
בשטים.

~~~~~

ויהיו המתים במגפה ארבעה
ועשרים אלף (כה,ח'ט')

יש לשאול מדוע תסתיים הפרשה
בדבר שלכאורה אינו טוב. והלא דרכיה
דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום. **ועוד**,
שהיה יכול להמתין עם המתים במגפה

לעומקו של מקרא פר' בלק

ואשר על כן נקראת הזימה **על שם בלק ובלעם**. ולכן יהיה כתוב הענין בפר' בלק עד תשלום הארבעה ועשרים אלף, שבהם נעצרה המגפה.

ובכך נעץ הכתוב **סוף הפרשה בתחילתה ותחילתה בסופה**. שלא הועילה עצת בלעם ובלק, כנגד ישראל. אלא כנגד עצמם.

וַיְבֹאוּ כ"ד ספרים של תורה וכ"ד שעות של תפילה, להגן עליהם שלא יהיה פתח לרוח שטות להיכנס בתוכם, אלא רק **לרוח קדושה וטהרה** ותחזור כנסת ישראל לימי עלומיה להיות ככלה הנכנסת לחופתה **בכ"ד תכשיטיה**.

ובמקום אשר היתה **בדכדוכה** של נפש בטהרה ממעשיה, תתקיים בה עתה נבואת הנביא ישעיה (נד, יב'ג') וְשָׁמְתִי **כְּדָכָד** שְׁמִשְׁתִּי וְשָׁעֲרִי לְאַבְנֵי אֶקְדָּח וְכָל-גְּבוּלָהּ לְאַבְנֵי-חֶפֶץ:

כְּדָכָד פירש רש"י מין אבן טובה, ובדרך רמז היא התורה הק' שנאמר בה טוב, כי לקח טוב נתתי לכם ונקראת אבן על שם שהיא נמסרת מאב לבן.

לישראל, כנ"ל, בקביעת מקום ועתים לתורה, עד שלא יכלו בלק ובלעם לא בקסם ולא בנחש, לא במקום ולא בזמן כי המקום ברוך הוא ברכם בקבעם מקומם ועתותם לתורתם ותפילתם.

ולכן יהיה כתוב הענין בפר' בלק דווקא, להודיע ולבשר דבר טוב, שבתשלום העשרים וארבעה, בהם נעצרה המגפה.

ועוד יש לשאול, מדוע לא תסתיים הפרשה בבלק, כפי שהתחילה בבלק. התחילה בבלק וַיֵּרָא בָּלָק, ותסתיים בבלק שנאמר וְגַם-בָּלָק הָלַךְ לְדִרְכּוֹ. ויהיה כל ענין השטים עם מעשה פניחם בפר' פניחם.

ועל דרך הפשט יש לומר כמובא ברש"י על הפסוק (כד, יד') וַעֲמָהּ הִנְגִּי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לָכָה אִיעֲצֶנָּה וגו', פירש רש"י: ומה היא העצה, אלהיהם של אלו שונא זמה הוא, איעצך להכשילם וכו' וזה שכתוב: וַיִּסָּחֵל הָעָם לַזְנוּת אֶל-בָּנוֹת מוֹאָב: וַתִּקְרָאנָה לָעָם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְאֱלֹהֵיהֶן.

לעומקו של מקרא פר' בלק

כְּשֵׁפִים מִיָּדָה וּמַעֲוֹנִים לֹא יִהְיוּ לָךְ:
{יב} וְהִכְרַמְתִּי פְסִילֶיךָ וּמַצְבֹּתֶיךָ
מִקְרָבְךָ וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה עוֹד לַמַּעֲשֵׂה
יָדֶיךָ: {יג} וְנִתְּשִׁיתִי אֲשִׁירֶיךָ מִקְרָבְךָ
וְהִשְׁמַדְתִּי עָרֶיךָ: {יד} וְעָשִׂיתִי בְּאֶף
וּבְחִמָּה נָקַם אֶת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ:
(פ)

מיכה פרק-ו

{א} שָׁמְעוּ נָא אֶת אֲשֶׁר יִהְיֶה אִמְרֵי קוֹם
רִיב אֶת הַהָרִים וְתִשְׁמַעְנָה הַגְּבָעוֹת
קוֹלָהּ: {ב} שָׁמְעוּ הָרִים אֶת רִיב יִהְיֶה
וְהָאֲתָנִים מִסְדֵּי אֶרֶץ כִּי רִיב לִיהְיֶה עִם
עַמּוֹ וְעַם יִשְׂרָאֵל יִתְנַכַּח: {ג} עַמִּי מָה
עָשִׂיתִי לָךְ וּמָה הִלַּאתִיךָ עֲנֵה בִּי:
{ד} כִּי הִעֲלֵיתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמִבֵּית
עַבְדִּים פָּדִיתִיךָ וְאֶשְׁלַח לְפָנֶיךָ אֶת מֹשֶׁה
אֶהְרֹן וּמִרְיָם: {ה} עַמִּי זָכָר נָא מָה
יַעֲזֵב בְּלִעַם בֶּן בְּעוֹר מִן הַשָּׁטִיִּם עַד הַגִּלְגָּל
לִמְעַן דַּעַת צַדִּיקוֹת יִהְיֶה: {ו} בְּמָה
אֶקְדָּם יִהְיֶה אִכְפִּי לֹאֲלֹהֵי מְרוֹם
הָאֶקְדָּמְנוּ בַּעוֹלוֹת בַּעֲגָלִים בְּנֵי שָׁנָה:
{ז} הִיָּרְצָה יִהְיֶה בְּאַלְפֵי אֵילִים
בְּרִבְבוֹת נְחָלֵי שָׁמֶן הָאֵתָן בְּכוֹרֵי פִשְׁעֵי
פָּרִי בִטְנֵי חֲטָאֹת נַפְשִׁי: {ח} הִגִּיד לָךְ
אָדָם מָה טוֹב וּמָה יִהְיֶה דוֹרָשׁ מִמֶּךָ
כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד
וְהִצָּנַע לָכֵת עִם אֱלֹהֶיךָ:

לסיכום פסוקי ההפטרות:

וכן בדרך רמז היא התפילה שנאמר
בה טוב, טוב להודות לה' ולזמר לשמך
עליון.

וזה אשר סיים הפסוק בנבואת ישעיהו
הנ"ל וְכָל-בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם
בְּנֵיךָ. ובזה נרמז שכתרו של פינחס
שעצר את המגפה בעשרים וארבעה
אלף, ונתן לו הקב"ה ברית שלום,
שנאמר וְשָׁמְתִי בְּךָ כֶּדֶד וגו' וסמך ליה
וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ. לעד ולנצח נצחים.

~~~~~

הפטרות בלק

הפטרות בלק

מיכה פרק ה פס' ו' עד פרק ו פסוק ח'.
{ו} וְהָיָה שְׂאֵרֵי יַעֲקֹב בְּקִרְבָּם עַמִּים
רַבִּים כְּטַל מֵאֵת יִהְיֶה כְּרִבִּיבִים עָלֶי
עֹשֵׁב אֲשֶׁר לֹא יִקְנֶה לְאִישׁ וְלֹא יִיחַל
לְבָנֵי אָדָם: (פ) {ז} וְהָיָה שְׂאֵרֵי יַעֲקֹב
בַּגּוֹיִם בְּקִרְבָּם עַמִּים רַבִּים כְּאֶרֶז
בְּבִהְמוֹת יַעַר כְּכַפִּיר בְּעֵדְרֵי צֹאן אֲשֶׁר
אִם עֹבֵר וְרֹמֵם וְטָרַף וְאִין מִצִּיל:
{ח} תֵּרֵם יָדָה עַל צָרֶיךָ וְכָל אֲנִיָּה
יִכְרַתוּ: {ט} וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא נֶאֱמַר
יִהְיֶה וְהִכְרַמְתִּי סוּסֶיךָ מִקְרָבְךָ וְהִשְׁמַדְתִּי
מִקְרָבְתִּיךָ: {י} וְהִכְרַמְתִּי עָרֵי אֲרָצְךָ
וְהִרְסֵיתִי כָּל מִבְצָרֶיךָ: {יא} וְהִכְרַמְתִּי

לעומקו של מקרא פר' בלק

אלא רק מדבר על עתיד טוב לעם ישראל לאחר מלחמת גוג ומגוג עת ישראל ישלוט בכל הגויים וינקום הקב"ה נקמתם לעיניהם, וישראל ישכון לבטח בארצם. ועוד יש ליתן את הדעת לסיום ההפטרה [ו,ח'] **הַגִּיד לְךָ אָדָם מָה טוֹב וְגו'**, מה שייכותה לפרשה.

ולעומקו של מקרא יש לומר כי **הויכוח** שיש להקב"ה עם ישראל הוא **להוכיח** להם על כל הטובה שהשפיע להם במדבר ובעיקר בעניין בלק ובלעם שלא נתן לקללם רק לברכם, **ולהוכיחם** על אשר יש להם לשלם טובה תחת טובה לקב"ה. שלא כעס באותם ימים ולא נתן פתחון פה לא לקללם בלעם ולא לקסמיו של בלק, והפך להם הקללה לברכה.

וכדי להעצים את הכרת הטוב הנדרשת מעם ישראל, פתח הנביא בתחילת ההפטרה **בנבואת אחרית הימים להראות עד כמה הקב"ה עתיד להיטיב עם ישראל**.

ואשר על כן גם סיים ההפטרה בדרישה להכרת הטוב באומרו הַגִּיד לְךָ אָדָם מָה טוֹב וְגו' ומה יהיה דו"ש

פרק ה פס' ו' עד יד' יתאר הנביא הטובות שיבואו לעם ישראל לעתיד לבוא.

פרק ו פס' א' עד ח' יתאר הנביא ויכוח שיש להקב"ה עם בני ישראל על הכרת הטוב שהם חייבים לבוראם בכלל, **ועל שהצילם מבלק ובלעם בפרט**, ודרישת הקב"ה מעמו ישראל: **עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהַצָּנֵעַ לָכֵת עִם אֱלֹהֶיךָ:**

בביאור ההפטרה ושייכותה לפרשה

לכאורה נראה בעליל שייכות ההפטרה לפרשה בפרק ו פסוק ה': {ה} **עָמִי זָכָר נָא מָה יַעֲזִיבְךָ מִלֶּךְ מוֹאָב וּמָה עָנָה אֹתוֹ בַּלְעָם בֶּן בְּעֹר מִן הַשְּׂטִיִּים עַד הַגִּלְגָּל לְמַעַן דַּעַת צְדָקוֹת יְהוָה:**

ויש לשאול, בשלמא מפרק ו' ואילך מתקשרת ההפטרה לפרשתנו באשר מתווכח בה הקב"ה עם כנסת ישראל ומוכיח לה את כל הטובות שעשה לה בהעלותו אותם ממצרים ולא נתן לבלעם ולבלק לקללם והפך עבורם את הקללה לברכה, ניחא. אך יש לשאול מה ראו להתחיל ההפטרה מפרק ה פסוק ו', שלכאורה אין לו כל קשר לענייני הפרשה של בלק ובלעם,

לעומקו של מקרא פר' בלק

וַעֲתֵדָה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹקֶיךָ שָׂאֵל מִעַמֶּךָ
כִּי אִם-לִיְרָאָה אֶת-ה' אֱלֹקֶיךָ.

ולעומקו של מקרא נאמר, שהמעלה של היראת שמים עליה דבר משה רבנו, מושגת דווקא מתוך הבחירה הרצונית של האדם, כי זו מהות האדם להיות בביטול להקב"ה ולבחור בקב"ה להיות לו למלך. ומאחר והאדם בחר מרצונו בהקב"ה, מעתה הוא מחוייב לעשות כפי שהקב"ה דורש ממנו ולא כפי העולה על רוחו, ולכן משלים הנביא מיכה את דברי הבחירה של משה רבנו ואומר וְמָה ה' דֹּרֵשׁ מִמֶּךָ. כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהַצָּנֵעַ לַחַת עִם אֱלֹקֶיךָ.

ובשימת לב, יש להבין מדוע חילק הנביא: בְּמִשְׁפָּט אָמַר עֲשׂוֹת, ובחסד אָמַר אֶהְבֵּת, ובהצנע אָמַר לָחַת. והביאור בזה: חסד לשמו צריך להיות מתוך אהבה ולא שייך בזה דרישה וכפייה. ולעומת זאת המשפט צריך לְהַעֲשׂוֹת, ולא להישאר בגדר של אהבה בלבד. והצנע שהוא הביטול העצמי לפני הקב"ה, צריך להיות בכל הליכות חייו, בין במשפט בין בחסד. וזה שסיים הנביא ואמר והצנע לָחַת

מִמֶּךָ כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהַצָּנֵעַ לַחַת עִם אֱלֹהֶיךָ: שבזה כנסת ישראל מיוחדת משאר הגויים, אשר להם משפטים בל ידעום, וחסד לאומיים חטאת וגבהות הלב אשר שנא ה'. וכנגדם אמר לבניו רחומיו כי בזה יתנו תודה לאלקי ישראל כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהַצָּנֵעַ לַחַת עִם אֱלֹהֶיךָ.

ויש לעיין, שהרי אמרו משה כתב ספרו ופרשת בלעם (בבא בתרא יד ע"ב) (ב') שלולא כן איש לא היה יודע על הנעשה שם ברמתיים צופים אצל בלק. ומדוע צריך גם את נבואת מיכה.

ויש לומר שלולא נבואת מיכה איש לא היה יודע צדקות ה' שלא כעס באותם ימים ולכן פרסמו הכתוב על ידי נבואת מיכה כדי לפרסם הכרת הטוב שלא כעס.

ואשר על כן, יש להתבונן בדרישת ה' להכרת הטוב:

ותחילה יש להבין מה בין דברי הנביא מיכה שאמר וְמָה ה' דֹּרֵשׁ מִמֶּךָ, לבין דברי משה רבנו שאמר [דברים י', יב']

לעומקו של מקרא פר' בלק

הענו מכל האדם אשר על פני האדמה.
וביטול זה של משה רבנו לפני בוראו
על ידי **הצנע לכת**, הוא צינור השפע
להפוך את הקללה לברכה למען דעת
צדקות ה'.

וזה **שהבטיח הנביא בתחילת**
ההפטרה תשלום השכר על הכרת
הטוב ופירט בו כל הטובות שיושפעו
עלינו לעתיד לבוא בב"א.

^^^

עם אלקיך, בו' החיבור, **והצנע לכת**
כי הוא **ההשלמה** בין השניים, בין
החסד והמשפט. כי כאשר **יעשה**
המשפט גם מתוך **אהבה**, והחסד יהיה
גם **בעשייה** נוסף **לאהבה**, הרי זו
ההליכה הנרצית בצניעות לפני השם.
ובכך ישיג האדם את דרגת **הביטול**
לפני בוראו בכל הליכות חייו, ויתקיים
בו **והצנע לכת עם אלקיך**.

ובזה מוציא האדם את היראת
שמים שלו מן הכח אל הפועל, כפי
ששואל ממנו הקב"ה על ידי נביאו
נאמן ביתו.

ובזה יבואר על נכון הקשר בין
ההפטרה לפרשה גם בדרך הפשט וגם
בדרך הפנימיות. בדרך הפשט אומר
הנביא: עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך
מואב ומה ענה אתו בלעם בן בעור מן
השטים עד הגלגל למען דעת צדקות ה'.

ובדרך הפנימיות, מבואר הקשר בין
ההפטרה לפרשה גם בפסוק האחרון
של ההפטרה כנ"ל: והצנע לכת עם
אלהיך.

שאין לך גאווה גדולה מזו של בלעם
כאשר חקר בגאווותו יחד עם בלק אל
מול הביטול העצמי של משה רבינו

